

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

1

בס"ד | גיליון 91
מטות התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע גלו בני גד ובני ראובן ראשונים

במדבר ל"ב כ"ב: "וּנְקַבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵי ה' וְאַחַר תִּשְׁבוּ וְהֵייתֶם נְקִים מֵה' וּמִשְׁרָאֵל וְהֵיטָה הָאָרֶץ הַזֹּאת לְכֶם לְאֶחָזָה לְפָנֵי ה'".

"... ודע בני ותלמידי שי' כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל, וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמדים על גבנו, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר, מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות ונושאים ונותנים מוזרים בלבנה, ועונושו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו, והוא מש"ס סוף פרק יח"כ, בענין חילול ה' דאין לו כפרה כלל ר"ל, ושיעור חילול ה' כגון רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר. ובעו"ה שכיח בדברי הבריות למדן כזה, יעשה דבר זה והוא שגור בפייהם ואפילו על חשד סברא בעלמא, והשתא אי נמי היה אותו הלמדן עושה כשורה ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי, אלא שלא נזהר עד שטעו בו אלו שותי שכר, ועשאוהו מנגינותם הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידו כל הדווים והכתוב צווח 'הרכבת אנוש לראשו'.

ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו, ואולי על זה כ"ל שלמה המלך ע"ה 'אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', רצונו לומר שאפילו בעשייתו כל טוב, אי אפשר שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינני כדי להזכיר אבותינו הקדושים מ"מ תורה היא, וחוכך אני בבני גד וראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה 'והייתם נקיים' ועפ"י עצת משה רבינו ע"ה, שהיה על פי ה' עשו את שלהם לנקות עצמן, והוא במה שיצאו חלוץ י"ד שנים לפני צבא המלחמה, ומ"מ לא יצאו ידי חובה המקרא הזה בשלימות, כי לא על חנם גלו ראשונה לפני כל השבטים, וקראו חז"ל עליהם מקרא הזה 'נחלה מבוהלת בראשונה אחריתה לא תבורך' עיין ברבה פ' מטות (וז"ל המדרש במדבר רבה פרשה כ"ב ט'): "אמר להם הקב"ה [לבני גד ובני ראובן]: אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר: 'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך'".

(שו"ת חתם סופר חלק ו' ליקוטים סימן נ"ט)

העוברת בנדרים ושבועות, מתגלגלת בגויה, שאין לה לא נדר ולא שבועה

במדבר ל' ג': "אִישׁ כִּי יָדַר נֶדֶר לַה' או הִשְׁבַּע שְׁבַע לְאִסֵּר אֶסֶר עַל נַפְשׁוֹ לֹא יַחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל הַיָּצֵא מִפִּי יַעֲשֶׂה".

"העוברת בנדרים ושבועות, שורש הדין והיא האם, וענף הדין והוא הבת, לוקחים נקמתה ומוליכים אותה לעשות רצונה בהיתר, ומתגלגלת בגויה, שאין לה לא נדר ולא שבועה".

(מדרש תלפיות ענף "גלגול" ע"פ ספר קנה)

...

ראובן וגד הרחיקו עצמן מן הגזל, לכך נתן להם ה' נחלתם במקום שאין בו גזל

במדבר ל"ב א': "וּמִקְנֵה רֵב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלְבְנֵי גַד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֶרֶץ גְּלָעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוּם מְקָנָה".

"ורבנן אמרי זה שיפוטו של גזל תדע שהוא כן שהרי דורות הראשונים על ידי שהיו עסוקין ושוטפין בגזל המד"א (איוב כ"ד ב'): גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו, ראה כי נמחו במים מן העולם, אבל שבט ראובן וגד שהרחיקו עצמן מן הגזל, לפיכך נתן להם הקב"ה נחלתם במקום שאין בו גזל, שנאמר (במדבר ל"ב א'): 'והנה המקום מקום מקנה' וגו'".

(קהלת רבה א' י"ג)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.).

בס"ד | גיליון 90
מטות התשפ"ב

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

עונש הנודר ולא מקיים

במדבר ל' ג': "איש כי ידר נדר לה', או השבע שבועה לאסור אסור על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה".

"והעובר על מצוה זו במזיד ולא עשה תשובה, אמרו קצת המקובלים האחרונים כי סופו להתגלגל באשה נדרנית, זהו שכתוב איש כי ידור נדר לה' וגו' וסמך ליה ואשה כי תדור נדר לה' וגו', ויצטרכו אביה ובעלה להפך נדריה מדה כנגד מדה, ולזה נתכוונו רבותינו זכרונם לברכה (כתובות דף עג:). שאמרו: אי אפשי באשה נדרנית, כי כבר היתה זכר ונחלף לנקבה.

ועוד אמרו (שבת דף לב:). בעוון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר (משלי כ"ב ז'): אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, ואם הוא חטא אשתו מה חטאה, אלא ודאי רמז לשני דברים, כי הוא לקח האם מעל הבנים, ולפיכך אשתו ובניו מתים. ועוד שאשתו אפשר שהיה זכר נדרן ולא קיים, ועכשיו נזדווג עם נדרן ואינו דין שיתקיימו שניהם כאחד, ידחה הראשון מפני השני, ואם קבלה נקבל".

(ריקאנטי)

יהושע עיכב המלחמה בכדי להאריך ימיו ולכן נתקצרו שנותיו

במדבר ל"א ב': "נקם נקמת בני ישראל מאת המדגנים אחר תאסף אל עמך".

"כתיב ביהושע: 'כאשר הייתי עם משה אהיה עמך' (יהושע א' ה') והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו עשר שנים? שבשעה שאמר ליה הקב"ה למשה, נקום נקמת בני ישראל וגו', אע"פ שנתבשר בשורות מוות, לא אמר (משה) מחר אני מת, מה יועיל לי שאנקם במדין, אלא נזדרז לכל אותו ענין, שנאמר (במדבר ל"א ו'): 'וישלח אותם משה'. אבל יהושע לא עשה כן, כשבא להילחם עם ל"א מלכים, אמר: אם אני הורגם, מיד אני מת, כשם שאירע למשה רבינו. מה עשה? התחיל באחד ומעכב במלחמתו, שנאמר (יהושע י"א ח'): 'ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה', א"ל הקב"ה: וכך עשית? הריני מקצר שנותיך עשר שנים, אמר דוד (משלי י"ט כ"א) 'רבות מחשבות בלב איש וגו'".

(מדרש תנחומא פרשת מטות סימן ד')

רצה זכרון עולם ע"י מבני עץ ואבן – נשכח שם עירו

במדבר ל"ב מ"ב: "ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח בשמו".

ויקרא לה, "לה" בלא מפיק. ועל כך העירו במדרש רבה (לרות ב' י"ד) "מלמד שלא עמד לה אותו השם". הוה אומר: נובח ביקש להנציח את עצמו בשם העיר ובנותיה, אך שם העיר לא נתקיים ונובח לא השיג את מבוקשו. ושמה יש בכך משום גערה קלה בנובח, הוא ביקש להציב לעצמו מזכרת עד במבנים של עץ ואבן, אולם לא זו דרכו של יהודי אמיתי המבקש להנציח את עצמו על אדמות, כי רק בעלילות גדולות של הרוח, בנאמנות מוסרית לחובה ובתוכן הכללי של חיים אציליים - רק באלה ייזכר שמו לדורות, ולכן נשכח שמה של עירו. והיינו, שנובח רצה שיזכר שמו לעולם ע"י מבני עץ ואבן במקום שיזכר שמו ע"י מצוות ומעשים טובים, ולכן נשכח שם עירו ולא נודעו מבני העץ ואבן שבה.

(רש"ר הירש)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ה).

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

על שהתייחס בזלזול לגבי הבנות השבויות – נשבו בנותיו

כתובות דף כג: "מעשה שהיה) הני שבויתא דאתיין לנהרדעא (אותן שבויות שבאו לנהרדעא כדי שיפדום), אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדיהו (הושיב אביו של שמואל שומרים עליהן כדי שלא יטמאו לשבאים עד שיפדום). א"ל שמואל: ועד האינדא מאן נטרינהו (אמר לו שמואל: מה הועלת בשמירתך, והלא עד האינדא שבאו לנהרדעא מאן נטרינהו? ואולי נבעלו עוד קודם לכן)? א"ל (אמר לו אביו): אילו בנתך הוויין, מי הוית מזלזל בהו כולי האי (אילו היו אלה בנותיך האם היית מזלזל בהן כל כך, שלא לעשות ככל שביכולתך כדי לשומרן אפילו זמן מועט)!"

הואי (היו דברי אביו של שמואל) כשגגה שיוצא מלפני השליט (כקללה שיצאה מפיו של צדיק בשוגג, שאפילו על חינום היא באה), ואישתיבין בנתיה דמר שמואל ואסקינהו לארעא דישראל (נשבו בנותיו של שמואל, והעלום לארץ ישראל כדי שיפדום. וכשבאו הבנות להפדות), אוקמן לשבויהו מאבראי, ועיילי לבי מדרשא דר' חנינא (העמידו את שבאיהן בחוץ, ונכנסו לבית מדרשו של רבי חנינא כדי שלא ידעו שנשבו אלא על פיהן, ויוכלו לטהר את עצמן ולומר "נשביתי וטהורה אני", מדין "הפה שאסר").

הא אמרה נשביתי וטהורה אני, והא אמרה נשביתי וטהורה אני, שרינהו (התיר אותן ר' חנינא). סוף עול אתו שבויהו (נכנסו השבאים לבית המדרש, והתגלתה תחבולתן של הבנות), אמר רבי חנינא: בנן דמוריין אינון (ודאי שבנותיו של אדם גדול הן, שידעו לעשות תחבולה זו כדי לטהר את עצמן). איגלאי מילתא דבנתיה דמר שמואל הוויין (התגלה שבנות שמואל היו)...".

פירוש: שמא י"ל דעל שהתייחס בזלזול לגבי הבנות השבויות – נשבו בנותיו (ועיין בריטב"א).

אש טומאה הביאה לשריפת המקדש ומהו תיקונה

במדבר ל"א כ"ג: "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָּאֵשׁ וְטָהַר אֶף בְּמֵי נֹדָה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֵא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַּמַּיִם".

"עוד י"ל בפירוש 'כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש' שמרומז על ביהמ"ק, עליו נאמר (בתפילת נחם לתשעה באב) באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, כי שריפת ביהמ"ק היתה כיון שהכניסו את אש הקדושה באש של טומאה, ומדה כנגד מדה, באש הצתה, נשרף ביהמ"ק. ובאש אתה עתיד לבנותה, שהתיקון המביא לבנין בבבהמ"ק הוא ע"י שיהודי מכניס את כח האש בקדושה, שמוסר את עצמו לגמרי להש"ת".

(נתיבות שלום פרשת מטות עמוד ע"ג)

מדוע נעשה בן בנו משה רבינו כהן לפסילים

במדבר ל"ב י"ד: "וְהָיָה קִמְתָּם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תַּרְבּוּיֹת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף ה' אֵל יִשְׂרָאֵל".

"... לפי שאמר משה רבינו ע"ה על ראובן וגד: "תרבות אנשים חטאים", לכן בן בנו נעשה כהן לפסילים (פסל מיכה), ואע"פ שלשם שמים יכעוס, הכל צריך מדה טובה בכל דרכיו של אדם...".

(ראשית חכמה שער הענוה פרק ה')

לפי העונש אשר ימצא אתכם תדעו מהי חטאתכם

במדבר ל"ב כ"ג: "וְאִם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֵם לָהּ יִדְעוּ חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצְאוּ אֹתְכֶם".

בפסוק זה רמז לענין מדה כנגד מדה, "ודעו חטאתכם" - איך תדעו מהי חטאתכם, באיזו עבירה נכשלתם? לפי "אשר תמצא אתכם", לפי העונש אשר ימצא אתכם, כי העונש בא בהתאם לחטא, מדה כנגד מדה, וממילא הוא מעיד על החטא.

(גבעת שאול)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ככל היוצא מפיו יעשה

במדבר ל' ג': "איש כי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסור אסור על נפשו לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה".

"... והנה מדה כנגד מדה, כי בתפילה הוא שואל בדיבור שיעשה לו הקב"ה כך וכך, אומר לו (הקב"ה): תקיים אתה במעשה מה שנדרת - גם אני אעשה ואקיים שאלת פיך התלוי בדיבור...".

(ראשית חכמה פרק י"ד)

"ככל היוצא מפיו יעשה" - הכל תלוי באדם עצמו, כי כאשר מוציא הוא מפיו דברי קדושה, נברא מיד מלאך מליץ טוב, וחלילה בהיפוכו נברא מקטרג, כך שכל היוצא מפיו - כך תהיה עשיית הקב"ה - "יעשה".

(דמשק אליעזר)

"אחד היה חולה עד מוות והיה אחד מתלוצץ א"ל תקנה לי החולי שלך תן לי כך וכך, א"ל: אתן לך. מיד עמד החולה וזה חלה ומת" (והרב החיד"א זיע"א כתב בהגהות ברית עולם, שם, דגם בזמנו היה מעשה כזה).

(ספר חסידים סימן תמ"ה)

לפי שראה מעשה מדינית ולא קנא לשם לכך ניתלו חייו בנקמת מדינים

אחר תאסף: "לפי שראה מעשה מדינית ולא קנא, לשם לכך ניתלו חייו בנקמת מדינים (ילקו"ש ח"א רמז תשפ"ה)".

(בעל הטורים, במדבר ל"א ב')

גלגול באבן (הדוממת) כנגד חטאי הפה

במדבר ל"א ח': "ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אֹי ואת רָקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".

"... נתגלגל הטוב המועט שהיה בבלעם ונתן בנבל הכרמלי... ולפי שבלעם היה כחו בפיו ע"י שהיה מקלל לכן כשהרגו פינחס נתגלגל באבן דומם... וכאשר נבל אחז דרכו ופגם בדיבור בלשון הרע שאמר על דוד המלך ע"ה, באומרו מי דוד ומי בן ישי וכו' ואדרבה חזר וקלקל את אשר עוותו מתחילה ולא די שלא תיקן אלא שקלקל, לכן כתיב בו והוא היה לאבן...".

(שער הגלגולים הקדמה כ"ט)

ישראל והאומות מחליפים אומנותם בזמן בלעם

במדבר ל"א ח': "ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אֹי ואת רָקם ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".

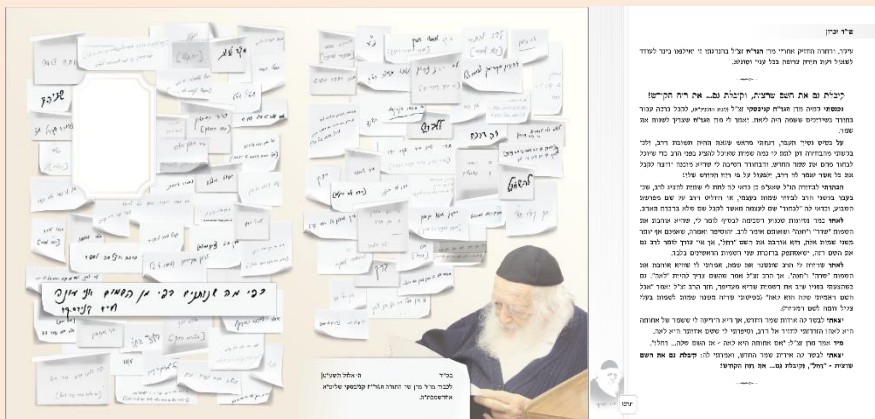
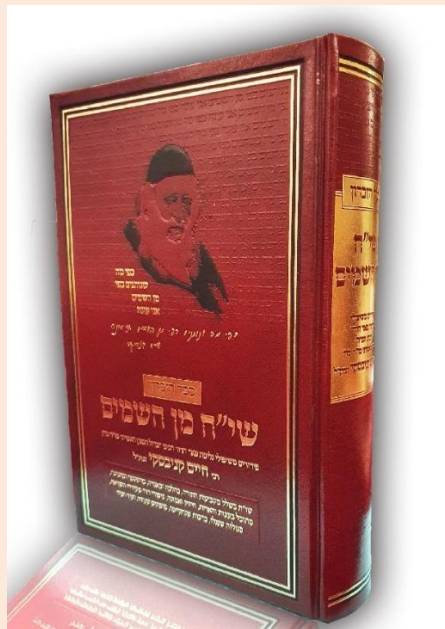
בחרב: "הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא ביהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כ"ז מ'): ועל חרבך תחיה".

(רש"י)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה, יוסף עזריאל בן חיה מיכל ★ לעילוי נשמת מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
להנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403
דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>

"שי"ח מן השמים"

ספר הזכרון למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל

בין אוצר שלל מקצועות התורה הנידונים בספר והשאלות והתשובות שבו, ישנם חידושים, ביאורים ועיונים בתנ"ך, גמרא ומדרשים, בירוורי הלכה בד' חלקי שו"ע, מעשים והנהגות, עצות, הערות והארות, חינוך, חיזוק ואמונה, מוסר והשקפה, אגדה ותפילה, נטילת ידים, ציצית, תפילין, בית כנסת, פרנסה, רופאים ורפואה, ענייני שמות ושידוכים, כיבוד הורים, שלום בית, שבת וימים טובים, ארץ ישראל, פריה ורבייה, עין הרע, תשובה וגאולה, ענייני לבוש, היידרים, ישיבות, כוללים וסמינרים, גרים וגוירים, פיקוח נפש, שמירה והצלה, קירוב רחוקים, הלכות והנהגות הרב והחכם, ספרים וסיומים, מעשר וצדקה, ברית מילה, ספר תורה, נזיקין, ממונות, צניעות, דירות וקרקעות, סיפורי הוד נאצלים, זכרונות מחוויות מעוררות השראה, סגולות שנגלו, ברכות שנתקיימו, מופתים שנחזו, ועוד ועוד.

כמות עצומה של תשובות ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, כשחלקן מפתיעות ומדהימות ביותר.

להזמנת ופרטים ap@torah24-7.com – 054-251-0336